

ΓΝΩΜΑΙ ΣΟΦΩΝ.

Ἰδού τὰ τρία δυσχερέστερα τῶν πραγμάτων : ἡ τήρησις τοῦ μυστικοῦ, ἡ ὑπομονὴ ἐν ὕβρει καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καιροῦ τῆς ἀνέσεως.

Οἱ νεκροὶ περιφρονοῦσι τὴν δυσκοφαντίαν, ἀλλ' οἱ ζῶντες δύνανται ν' ἀποθάνωσι συνεπειᾷ αὐτῆς.

Ὁ φιλήδονος τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ εὐδαιμόνως βιοῦντος ὅσον ὁ Ὀθωντότος ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ὑπερμέτρως ἀνυψούμενος ἐξαχρειοῦται.

Ἐκ τῆς κενοδοξίας γεννᾶται τὸ αἰσχος.

Διὰ τοῦ τύφου μόνον ἀποβαίνει τις μικρός.

Μέγας γίνεται ὁ καταβάλλων τὸν τύφον.

ΤΟ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΣΙΑΝΟΛΟΓΩΝ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Ἐκ συμφώνου πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀξιοσημειώτων τούτων ἐπιθέτων, οἱ πρόγονοι τῶν παρ' Ὀμήρῳ βασιλέων ἀνάγονται συχνάκις εἰς τὸν Δία, ἔστιν ὅτε καὶ εἰς τὸν Ποσειδῶνα πιθανῶς ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ ὡς ἀνωτάτου θεοῦ ἐν τοῖς ἰδίῳ αὐτοῦ τιμήμασι καὶ μυθολογήμασιν. Εὐχερὲς τὸ νὰ διακρίνωμεν ἐνταῦθα πραγματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν ἰδέαν καὶ τὴν πρακτικὴν συνήθειαν. Ἐν τούτοις παρατηρητέον πάλιν ὅτι ἡ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα μεταφύτευσις τῆς ἀσιατικῆς ἢ αἰγυπτιακῆς ἰδέας δὲν συνεπάγεται περιορισμὸν ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς. Ὁ ποιητὴς ἐπωφελήθη ἐκ τοῦ χαρακτῆρος σεβασμοῦ, ὅστις παρέχεται οὕτως εἰς τοὺς ἀστυκῆς εὐμοιροῦντας ἀρχῆς, τὴν βᾶσιν τῆς ὁποίας θεῖαν πάντοτε θεωρεῖ. Οὐδὲν δύναται νὰ ᾖ ἀνομοιότερον πρὸς ἀνατολικὸν μονάρχην ἢ ἀχαιὸς βασιλεὺς, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ ὁρθοῦ λόγου, τῆς ἐλευθερίας τῆς γλώσσης, ἐπὶ τῆς βουλῆς, ὡς ἀποτελούσης τὰς κυριώτερας κυβερνητικὰς δυνάμεις καὶ οἶονεῖ παρέχων ἱστορικὴν βᾶσιν εἰς τὴν βραχέαν ἀλλὰ λίαν ἀξιοσημειώτων ὑπὸ τοῦ Θουκιδίδου περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων κυβερνητῶν ὡς βασιλέων ὑπὸ ὀρισμένους ὅρους. Πρὶν ἢ ὅμως προῶ εἰς λεπτομερείας θὰ παραθέσω ἐντυπώσεις τινάς, στενῶς συνδεομένας μετὰ τοῦ παρόντος θέματος, ἀπορροίας δὲ τῆς ὑπ' ἐμοῦ μακρᾶς μελέτης τοῦ Ὀμήρου, αἵτινες, ὁρθαί ἀποδεικνύμεναι, θὰ κατεδείκνυσιν ὅτι ὁ Ὀμηρὸς αὐτὸς κατενόει πληρέστατα τὰς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ὑποχρεώσεις τῆς χώρας αὐτοῦ. Πάντες, πιστεύω, γενικῶς ἀποδέχονται ὅτι διὰ τοῦ πρωταγωνιστοῦντος ἐν τῇ Ἰλιάδι Ἀχιλλέως ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔξοχον ἐξεικόνισιν τοῦ αὐστηρῶς ἐλληνικοῦ χαρακτῆρος, ἀνεπτυγμένου τὰς διαστάσεις μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ, τοῦ συμβιβασμένου πάντοτε πρὸς τοὺς νόμους τῆς ποιητικῆς πιθανότητος. Ἐν τῷ ἐπιθέτῳ ἐλ λ η ν ι κ ὸς περιλαμβάνεται ἡ θαυμασιὰ ἐκείνη περιεκτικότης, ἥτις πρῶτον ἐδέξατο καὶ εἶτα μετεμόρφωσε τὰ ἀνατολικά στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ. Παρὰ τὸν ἐλληνικὸν ὅμως τοῦτον τύπον χαρακτῆρος ὑπάρχει καὶ ἕτερος, ἀποτελῶν ἅμα ἀδελφόν, ἀνταγωνιστὴν καὶ συμπλήρωμα αὐτοῦ· ὡς δὲ ἡ Ἰλιάς εἶναι ἡ θριαμβευτικὴ πομπὴ τοῦ ἐνός, οὕτως ἡ Ὀδύσεια εἶναι τὸ ἀθάνατον μνημεῖον τοῦ ἄλλου. Ἀξιοσημειώτόν ἐστιν

ὅτι ὁ ποιητὴς ἔταξε τοὺς δύο τούτους, καίπερ διαφόρους, ἐν σχέσει στενῆς συμπαθείας καὶ ἀφοσίωσης, εἰς τρόπον ὥστε οὐδέποτε συγκρούονται, ἐνῶ ἐκ τῶν δύο ἐπομένων ἀχαιῶν ἡρώων ὁ Διομήδης εἰς οὐδεμίαν ἔρχεται προσωπικὴν συνεπαφὴν μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως (προτείνων μάλιστα νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον ἄνευ αὐτοῦ) ὁ δὲ Ἀἶας περιπλέκεται εἰς θανάσιμον ρῆξιν μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἡ διάκρισις τῶν δύο μεγάλων ἐπικρατούντων χαρακτῆρων συντελεῖ ὥστε νὰ προσαρμῶνται ἀλλήλοις νὰ συμπληρῶνται ἀμοιβαίως καὶ ὁμοῦ νὰ ἐκφράζωσιν ὁλόκληρον τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν σύνολον τῆς φυλῆς. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ τρίτος παράγων, ὁ πελασγικός, ὅστις πιθανῶς ἐχρησιμοποιοῖ τὸν χρόνον αὐτοῦ εἰς ἰδίαν ἀνάπτυξιν : διὰ τὴν ὁμηρικὴν εἰκόνα ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξέφραζον μετὰ τῶν αὐτῶν πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ μοναδικὸν καὶ δημιουργικὸν ἐν τῷ ἀχαιϊσμοῦ. Δυνάμεθα ἴσως νὰ συνοψίσωμεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἀχιλλέως ἐν τῷ ἔξῃς, ὅτι ἐξέφραζε κολοσσιαίαν ἀνθρωπότητα. Τί ὅμως δὲν ἐξέφραζεν. Δὲν ἐξέφραζεν ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξέφραζε, τὸν πολλαπλοῦν, τὸν καθ' ὅλα κατηρτισμένον ἄνθρωπον : τὸς πολύτροπον, τὸν πολύμητιν, τὸν τλήμονα, τὸν πολύτλαντα, τὸν πολυμήχανον, τὸν παικίλομητιν, τὸν πολύφρονα, τὸν δαίφρονα, τὸν ταλασίφρονα, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλα ἀξιοσημειώτον εἶναι τὸ ἔξῃς, ὅτι ἡ τελειότης τῆς ὕψους αὐτοῦ, ἡ στερεότης τῆς πλοκῆς ἀνύψωσε τὰ παθητικὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα εἰς ὃν βαθμὸν καὶ τὰ ἐνεργά. Ἀλλ' ὥς ἐπισκοπήσωμεν πῶς τὸν ἄνδρα. Ἐν τῇ μάχῃ οὐδέποτε ταπεινοῦται, ἐν ταῖς βουλαῖς ὑπερέχει· ἡ ρητορικὴ αὐτοῦ εἶναι ὡς αἱ ψεκᾶδες χιόσις τῆς χειμερινῆς θύλλης. Νικητὴς ἐν τοῖς αὐστηροῖς περὶ ῥώμην ἀγῶσι τῆς εἰκοστῆς τρίτης Ἰλιάδος, νικᾷ καὶ παρὰ τοῖς Φαίαις κατὰ τοὺς περὶ δεξιότητος ἀγῶνας αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ κύκλος τῶν πλεονεκτημάτων αὐτοῦ περιλαμβάνει πᾶν ἔργον τῆς χειρὸς. Ἐν τῇ νήσῳ τῆς Καλυψοῦς ἐμφανίζεται ὡς ναυπηγός. Ὡς γεωργὸς προκαλεῖ ὑπεροπτικὸν μνηστῆρα νὰ συναγωνισθῇ μετ' αὐτοῦ, θερίζων σῖτον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ μέχρι νυκτὸς ἄνευ γεύματος ἢ διανοίγων τὸν εἶδ' ἑαυτοῦ καὶ ὁμοειδεῖ αὐλακα διὰ ζεύγους ἰσχυρῶν βοῶν (Ὀδυσ. Σ. 365—75). Ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ἀνακτόρῳ ἔκτισε τὸν θάλαμον αὐτοῦ κατὰ τὸ φοινικικὸν σύστημα, ἥτοι διὰ μεγάλων ἀποτετμημένων λίθων (Ὀδυσ. Ψ. 192). Ἰδρυται δὲ ὑπεράνω μεγάλης ἐλαίας, ἣν εἶχε κῆφι εἰς ἀρμόδιον ὕψος, καὶ διαρρυθμίσας εἶτα τὸν κορμὸν εἰς νυμφικὴν παστάδα. Ταύτην ἐπεξεργάσθη διὰ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐλεφαντόδοντος, ἡ ἐργασία δ' αὕτη ἀποτελεῖ παράδειγμα τεχνικῆς ἐργασίας οὐχὶ ἀπλῶς ἀχαιοῦ ἀρχηγοῦ, ἀλλ' οἰκουμένης Ἀχαιοῦ ἐν τοῖς ποιήμασιν. Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις, διότι μεταχειρίζεται δι' αὐτὸ τὴν λέξιν δ α ι δ α λ λ ω ν. Καὶ αὐτὸ τὸ κλισιόσπασμα ἐκφράζει τὴν αὐτὴν ἰδέαν ξενικῆς τέχνης, διότι ἦτο φοινικισμός (φ ο ι ν ι κ ι), τοῦθ' ὅπερ φέρει τὸ φοινικικὸν ὄνομα (Ὀδυσ. Ψ. 188—201). Ἐπειράθην ἀλλαχοῦ νὰ καταδείξω πῶς ἡ Ἰθάκη καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς βρῖθουσι σημείων φοινικὴν ὑποδεικνύοντων σχέσιν (ἴδε « Φ ο ι ν ι κ ι κ ἰ α ς » σχέσεις τῆς Ἰθάκης ἐν τῷ ἸΘ' Ἀἰῶνι., τοῦ αὐγ. 1889). Ἐνταῦθα θὰ παρατηρήσω μόνον ὅτι ἂν ὁ χαρακτήρ τοῦ Ὀδυσσεύς ἐθεασίσθη ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐπὶ φοινικικῶν στοιχείων, ἅτινα διὰ τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνεπαφῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς δράσεως ὑπερτέρας ἔτυχον ἀναπτύξεως, οὐδὲν ἄλλο δύναται ἀριθμολογεῖν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ὀμηρὸς εἶχεν ἐν τῷ νῷ ὅτι οἱ θεομοὶ καὶ αἱ βιωτικαὶ ἐνέργειαι ὡς ἐν ὅλῳ θεωρούμεναι, εἰσῆχθησαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ὑπεράνω ὅμως τούτων παντεχνίας, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Ὀδυσσεύς ἐν ταῖς τοῦ βίου τέχναις, φέρει οὗτος καὶ τὸν φοινικικὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ ἰδιότητι ἐκείνῃ, ἣν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς πανουργίαν αὐτοῦ. Ἐν τῇ δεκάτῃ τρίτῃ Ὀδυσσεΐα ἡ Ἀθηναῖα δηλοῖ αὐτῷ σαφέστατα (Ὀδυσ. Ν. 296—9) ὅτι εἰς οὐδὲν χρησιμεῖ ἡ ἀπόπειρα ἐξαπατήσεως ἀλλήλων, διότι αὐτὸς μὲν εἶναι ὁ πρῶτος τῶν θνητῶν β ο υ λ ῆ κ α ἰ μ ὁ θ ε σ σ ι ν, ἐνῶ αὕτη ἔχει ἀνάλογον ὑπεροχὴν παρὰ τοῖς ἀθανάτοις. Ἐν γένει ὑπέροχος σύνεσις εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐκατέρου, ἐκπύκτων ἐστὶν ὅτε εἰς πανουργίαν. Ὁ συνδυασμὸς δ' οὗτος συνδέσσει καὶ πανουργίας ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν ποιημάτων ἐν εἶδει προέχοντος φοινικικοῦ χαρακτηριστικοῦ καὶ ἀποτελεῖ νέον ἔχονς συναφείας τῆς φοινικικῆς ἐν γένει ἰδέας πρὸς τὸν θαυμασταὸν καὶ ἐπιβλητικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἡδὴ θὰ προπαθήσω νὰ κατα-

δείξω διὰ σπουδαίων τινῶν λεπτομερειῶν τὴν διὰ τῶν ποιημάτων ἐξα-
κρίβωσιν τῆς ἀληθείας τῆς γενικῆς ταύτης ιδέας. Ὡμίλησα περὶ κυ-
βερνήσεως. Ἐν τῷ μεγάλῳ κεφαλαίῳ τῆς θρησκείας ἄλλως ἔχει τὸ
πρᾶγμα. Οὐδὲν ἐν τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ, συσχετίζον τὰ μᾶλλον ὑπέροχα
στοιχεῖα τῆς τοῦ Ὀλύμπου θρησκείας μετὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας
ἢ τῆς φυλῆς τῶν φοινίκων θαλασσοπόρων ταύτων δύναται νὰ λεχθῇ καὶ
ὡς πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Φύσεως, ἣτις ἦτο πιθανῶς ἢ θρησκεία τοῦ
ὄγκου τῶν πρὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων. Ἡ κυριωτέρα συμβολὴ ἐκ φοι-
νικικῶν πηγῶν εἰς τὸ μικτὸν σύστημα τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος ἦτο ὁ
μέγας θεὸς Ποσειδῶν. Ἐξ ὧν ὅμως τῶν κυριωτέρων θεοτήτων τοῦ συ-
στήματος ὁ Ποσειδῶν εἶναι ὁ κατώτερος τὸν τύπον. Ἰσχυρὸς ὑπὸ τὴν
ἐποψὴν ἐκδηλώσεως δυνάμεως, οὐδαμοῦ εὐρηταί ἐν συναφεῇ μετὰ τοιοῦ-
των ἡθικῶν στοιχείων, οἷα τὰ ὑφιστάμενα ἐν τῇ ὀλυμπικῇ θρησκείᾳ
ἢ μετὰ τῶν ἥμισυ ὕλιστικῶν αὐτῆς στοιχείων. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τῆς
θρησκείας στραφῶμεν πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν τῶν ποιημάτων, ὁ θεὸς Πο-
σειδῶν ἀποβαίνει δι' ἡμᾶς μεγάλη πηγὴ διδαγμάτων. Πρῶτον παρατη-
ροῦμεν ὅτι συσχετίζεται ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν μετὰ τοῦ φοινικικοῦ ὀνόμα-
τος καὶ χαρακτῆρος. Ὁ Ποσειδῶν εἶνε ἡ ἀνωτάτη ἐπιχώριος θεότης τῶν
Φαιάκων, οὔτοι δὲ εἴσι πρᾶγματι συγγενεῖς αὐτῷ. Ἐν τῇ συμβολικῇ
τριάδι τοῦ Ὁμήρου οὗτος ἄρχει τῆς θαλάσσης, ἥς ἐπίγειοι κύριοι εἶναι
ἐκείνοι. Ὁ Νέστωρ εἶναι μετὰ τὸν Ὀδυσσεῆα ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἐκδηλοῖ
τὴν φοινικικὴν ιδιότητα συνείσεως, ἐξικνουμένης μέχρι πανουργίας· ἀλ-
λ' ὁ Νέστωρ εἶναι ἀπόγονος αὐτοῦ· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἐν τῇ σειρᾷ
αὐτοῦ ἐν τῇ δυτικῇ Πελοποννήσῳ, ὅπου ἀπαντῶμεν ὡς ἄν κ τ α ἄ ν-
δ ρ ὦ ν τοῦ Αὔγειαν, ὅστις πιθανὸν ἐκ τῆς αὐτῆς νὰ κατήγετο φυλῆς.
Εἶτα ἀνευρίσκουμεν πειστικὴν μαρτυρίαν ὅτι ὁ Ποσειδῶν εἶναι μεσημβρινὴ
θεότης. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, ἡ φυλὴ τῶν Κυκλώπων, ἀπεδείχθησαν (ἴδε
«Ποσειδῶνα» τοῦ R Brown) ὅτι εὐρίσκοντο ἐν τῇ Λιβυκῇ ἀκτῇ. Μετα-
βαίνει συγνάκις εἰς τοὺς Αἰθίοπας, ἔν' ἀπολαύσῃ τῶν θυσιῶν αὐτῶν καὶ
ἐν στιγμῇ ἔτι, καθ' ἣν οἱ ὀλύμπιοι θεοὶ συκροτοῦσιν ἐπίσημον συνέλευ-
σιν· φαίνεται δὲ ἰδιαίτως ἐξων σχέσιν πρὸς τὰ ὄρη Σόλυμαν. Πρὸς
τούτοις φέρει τὸ ἀσφαλὲς γνώρισμα μελαίνης κόμης, καὶ τὴν λέξιν κ υ α-
ν ο χ α ἰ τ ης ἔχει οὐχὶ ὡς ἐπίθετον μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς τίτλον. Ἀφοῦ ἤδη
τοιαῦτα ἵνα αἱ ἐθνικαὶ καὶ τοιαῦτα αἱ τοπικαὶ αὐτοῦ σχέσεις, ἂν ἐξε-
τάσωμεν ὅποια αἱ εἰδικαὶ ιδιότητές τῆς θεότητος ταύτης, θὰ εὐρω-
μεν ὅτι παρέχουσι ἡμῖν πάραυτα τρία τῶν οὐσιωδισταύτων συστατικῶν
στοιχείων κοινωνικῆς υπάρξεως, τὸ ὄργανον τοῦ διάπλου, τὸ ὄργανον
τοῦ διέρχεσθαι τὴν θῆραν καὶ τὰ μέσα σταθερῆς καὶ διαρκούς κατοικίας.
Ὡς πρὸς τὰ πλοῖα, αὐτῷ ἀπέκειτο νὰ ἐπιτρέψῃ αἶσιον ταξείδιον ἢ
ν' ἀρνήθῃ τοῦτο. Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν εἶχεν ἰδιαίτεραν σχέσιν μετὰ τοῦ
Ποσειδῶνος, ἀλλ' ὅταν ἐν τῇ ἐννάτῃ Ἰλιάδι ἀπειλεῖ νὰ ὑποστρέψῃ οἴκα-
δε, λέγει ὅτι θὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἂν ὁ Ποσειδῶν (Ἰλιάδ. I. 362) εὐ-
νοήσῃ αὐτόν. Τούναντίον δὲ τὸ εἰς Ὀλυγίαν ταξείδιον τοῦ Ὀδυσσεως,
μολονότι εὐνοηθὲν ὑπὸ τῶν θεῶν ἐν γένει, προώριστα ν' ἀποτύχῃ, διότι
ὁ Ποσειδῶν ἀπερᾶσσε τὸ ναυάγιον. Ἀρ' ἑτέρου οἱ Φαίακες, οὔτινες
ἰδιαζόντως ἐλάτρευον τὸν Ποσειδῶνα, ὑπερέχουσι πάντας ὡς ἐρεῖται ἐν
τῷ πλῶ, μετὰ ταχύτητος ἐξισουμένης πρὸς τὴν τοῦ τεθρίππου ἐν τῷ πε-
δίῳ (Ὀδυσ. N. 84—6). Τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς γεωργίας ἦτο ὁ
βους, τὸ κυριώτερον ὅμως ὄργανον τῆς κινήσεως καὶ τὸ μέγα ἐν τῷ πε-
λέμῳ βοήθημα ἦτο ὁ ἵππος. Ἡ δὲ τοῦ Ὀδυσσεως συνάφεια μετὰ τοῦ
ἵππου εἶναι πολλῶ στενωτέρα ἢ μετὰ τοῦ πλοίου. Οὗτος ἀποζεύγνυσι
καὶ ἀπολύει τοὺς ἵππους κατὰ τὴν εἰς τὸν Ὀλύμπου ἀφίξιν (Ἰλιάδ. Θ.
440). τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται ν' ἀποτελῇ ἀπλοῦν δεῖγμα μειονεκτικίμα-
τος, διότι καὶ αἱ Ἰφραὶ ἐτέλουν τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν Ἀθηνᾶν.
Ἡ σημασία τῆς πρὸς τὸν ἵππον σχέσεως ἀποβαίνει καταφανεστέρα,
διότι αὕτη εἶναι ἡ μόνη πρᾶξις, ἣν τελεῖ ὁ Ποσειδῶν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ.
Ὁ Πηλεὺς ἀνέχει εἰς τὴν γενεαλογικὴν σειρὰν τοῦ Διὸς· ἐν τούτοις οἱ
ἀθάνατοι ἵπποι τοῦ Ἀχιλλέως προσηνέχθησαν εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ οὐχὶ
ὑπὸ τοῦ Διὸς, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὅτε ὁ Ἀντίλοχος ἐμελλε νὰ
διδαχθῇ τὴν ἵππασίαν, ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ζεὺς ἀπὸ κοινου ἐδίδαξαν αὐ-
τόν. Ὅτε ὁ Μενέλαος προῦκαλει τὸν Ἀντίλοχον νὰ ἐξαγισθῇ ἐν τῇ ἵπ-
ποδρομίᾳ ἐξ ὑπνοῖας δόλου, ζητεῖ ἀπ' αὐτοῦ νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ
τῶν ἵππων καὶ νὰ ὀρκισθῇ εἰς τὸν Ποσειδῶνα ὅτι εἶναι ἀθῶος (Ἰλιάδ.

Ψ. 592—5). Μίαν μόνον γινώσκω πιθανὴν τούτου ἐρμηνείαν, ὅτι δηλ.
ἀναμφιβόλως ὁ Ποσειδῶν ἦτο ὁ θεὸς τῆς ἰδιαίτερας χώρας, τῆς Ἀφρικῆς,
ἣτις κυρίως ἐπρομήθευε τοὺς ἵππους τῆς ἀρχαίας χερσονήσου. Πολλῶ
μᾶλλον ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σχέσις τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τῶν Φοινίκων
καὶ ἡ ἀνέγερσις οἰκῶν διὰ λίθων λελατομημένων ἢ ἐπεξεργασμένων.
Τὴν σχέσιν ταύτην ἀνακαλύπτουμεν ἐν τῷ μυθεύματι, τῷ ἀναγομένῳ εἰς
τὴν ἀπιστίαν τοῦ Λαομέδοντος, ὅστις λέγεται κρατήσας τὸν μισθόν, ὃν
ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τειχῶν τῆς Τροίας. Τὸ
μύθευμα τοῦτο ἐδασίζετο πιθανῶς ἐπὶ τινος ἐπιχειρήσεως μετὰ τῶν Φοι-
νίκων, τῶν λατρευτῶν αὐτοῦ. Διότι συνάμειθα ὡς γενικὸν κανόνα νὰ ὀρί-
σωμεν ὅτι, ὅσας βλέπωμεν νὰ γίνηται μνεῖα ἐπιθεξίου οἰκοδομῆς ἢ δια-
κοσμήσεως, ἢ τῆς χρήσεως λελατομημένου λίθου, ἡ μνεῖα αὕτη γίνεται
ἐν σχέσει πρὸς πρόσωπα, εὐρισκόμενα ἐν συναφεῇ πρὸς τοὺς Φοίνικας.
Οὕτως ἔχομεν μεγαλοπρεπῆ περιγραφὴν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἀλκινόου
καὶ τῶν οἰκοδομῶν τῆς πόλεως· διὰ τῶν Φαιάκων ὅμως ὁ Ὀμηρὸς ἐσθί-
μαίνει Φοίνικας (Ὀδυσ. Η. 44—6 κ. ἐφ.). Περίπτωσιν ὑποδεστέρας
ἀλλὰ παραπλησίως μεγαλοπρεπειᾶς ἀποτελεῖ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μενε-
λάου· ἀλλ' ὁ Μενέλαος εἶχε δαπανήσῃ ὅκτω ἔτη ἐν περιδείξ ἀνὰ τὴν
Ἀνατολὴν, πολλὰ κατ' αὐτὴν προσκτησάμενος, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει
γνώσιν τῶν τεχνῶν αὐτῆς (Ὀδυσ. Δ 82—90). Καὶ ὁ Πολύφημος αὐ-
τός, καίπερ ἀγροῖκος, εἶχε κτίσει τὴν διὰ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγας
αὐτοῦ μάνδραν ἐκ λελατομημένου λίθου· ἀλλ' ὁ Πολύφημος ἦτο ὁ υἱὸς
τοῦ Ποσειδῶνος καὶ οὕτω συγγενῆς τῇ μεγάλῃ οἰκοδομητικῇ φυλῇ.

Ἐν γένει ἀπεδέχθη ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς χερσονήσου ἦσαν ἐξωκειω-
μένοι πρὸς τὴν γεωργίαν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Φοινίκων, ἢ ἐκείνων, ἢ
ἐθνικότης τῶν ὁποίων ἐξυπενεῖτο διὰ τοῦ ὀνόματος Φοίνικες. Τοῦτο νο-
μίζω ἐπαρκῶς ἀποδείκνυται ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τμήματος τῶν ὀνομά-
των τῶν ἀρχαίων στρατιωτῶν σημαίνοντων τὸ ἔργον τῶν φερόντων αὐτὰ
καὶ σαφῶς διακρινόμενων ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχηγῶν. Ἀπαξ μόνον
βλέπω ν' ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ χωρίον, συσχετίζον τὴν Ἀνατολὴν πρὸς
τὴν γεωργίαν, ἐκεῖνο δηλ. τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἰδιαζόντως συνιστᾶται ἡ
καλλιέργεια τῶν αἰγυπτιακῶν ἀγρῶν. Ἐν γένει ὅμως τὰ διὰ μέσου τῶν
Φοινίκων εἰσαχθέντα ἀναζητητέα ἐν ἀντικειμένῳ, πολλῶ ὑπερτέροις τοῦ
βαθμοῦ τούτου τῆς ἀστυχῆς προσδοῖ. Ἀλλ' ἄς ἐπεκτείνωμεν τὰς ἐρεῦ-
νας ἡμῶν. Τάληθές ἐστιν ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔγκειται εἰς τὸ ν' ἀποδείχθῃ
βιωτικὴ τις τέχνη ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποιήμασιν ἀναφερομένων ὡς προελ-
θοῦσαν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς τοῦλάχιστον ἐξ ἀνατολικῶν καὶ νοτιοανατολι-
κῶν πηγῶν. Οὐδὲν ἐλέγχῃ περὶ θήρας. Πιθανὸν νὰ ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τινα
μορφὴν ὡς ἀμυντικὸν ἐπιστόδιον ἀγροτικῶν ἐνασχολήσεων πρὶν ἢ προαχ-
θῇ ὡς ἀνεγνωρισμένον ἡγεμονικὸν ἔργον. Μεταβαίνω εἰς τὴν τέχνην. Καὶ
ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι μολονότι ἡ χρῆσις τοῦ ἀγγειοπλαστικοῦ τρο-
χοῦ εἶναι γνωστὴ παρ' Ὁμήρῳ, οὐδαμοῦ ὅμως ἀναφαίνεται ἰδέα τέχνης
μετὰ προσπάθειας πρὸς παραγωγὴν καλλιτεχνικοῦ ἀντικειμένου· κατὰ
συνέπειαν οὐδαμοῦ ἀλλάχου ἀπαντᾷ ἑνδεῖς καλλιτεχνίας, εἰμὴ ἐν σχέ-
σει πρὸς τὰ μέταλλα ἢ τὴν ποικιλικήν. Ὅταν ἐν τῇ ἕκτῃ Ἰλιάδι ἡ
Ἐκάβη προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς πολυτιμωτέρας τῶν ἐσθῆτων αὐ-
τῆς ὡς ἐξίλαστικὸν ἀνάθημα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἐκλέγει τὴν εὐρυτάτην καὶ
τὴν καλλιτεχνικώτερον διὰ ποικιλιμάτων κεκοσμημένην, ποικιλιμάτων
στιλβόντων ἅμα ὡς ὁ ἀστὴρ (Ἰλιάδ. Z' 289 κ. ἐφ.). Ἡδὲ πιθανὸν φαί-
νεται ὅτι ἡ Τροία ἦτο μᾶλλον προηγμένη ἐν τῇ τέχνῃ ἢ ἡ Ἑλλάς, διότι
ἦτο ἀρχαιότερον κατασκευημένη χώρα, ἐὰν τοῦλάχιστον κρίνωμεν ἐκ τοῦ
ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου παρεχομένων γενεαλογικῶν ἀπὸ τῶν πρῶ-
των προγόνων. Ἡ ἐκλεκτὴ ὅμως αὕτη ἐσθὴς καὶ ἡ συλλογὴ, ἐξ ἧς ἐλή-
φθη, δὲν ἦσαν ἔργα τρωάδων γυναικῶν, ἀλλ' ἦσαν προϊόν τῆς ἐργασίας
γυναικῶν, ἃς ὁ Πάρις εἶχε συμπαραλάβει διὰ θαλάσσης ἐκ Σιδῶνος.
Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ λέξις ποικιλίματα, ἣτις περιγράφει τὰ
ἐπὶ τῶν ἐσθῆτων σχεδιάσματα, δὲν φαίνεται συμπεριλαμβανούσα παρα-
στάσεις ἀνθρωπίνων μορφῶν, τὰς ὁποίας ὁ Ὀμηρὸς, ὁ ἐξαιρετικῶς εὐαί-
σθητος ὡς πρὸς τὰς μορφάς, δυσχερῶς θὰ παρέβλεπε, οὐδὲ θὰ ἤρκετο
εἰς τὸ νὰ συμπεριλάβῃ αὐτὰς ἀπλῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς διακοσμήσεως.
Ὅταν ἡ Πηνελόπη καταφεύγῃ εἰς τὸ περίπυστον αὐτῆς τέχνασμα ἐν τῇ
Ὀδυσσεΐᾳ, ἀναφέρονται μόνον τὸ μέγεθος καὶ ἡ λεπτότης τοῦ ἱστοῦ, ὅστις
προωρίζετο προφανῶς ὡς σινδὼν πρὸς περιτύλιξιν τοῦ σώματος τοῦ Λαέρ-

του· ἀπλῶς δὲ τὸ γεγονός ἐστὶ τὴν νύκτα διελύετο καταδείκνυσιν ὅτι δὲν ἦτο καλλιτέχνημα. Τὸ ὄργανον, ὅπερ ἐχρησιμοποίησε ἡ Ἑλένη ἐν τῇ τετάρτῃ Ὀδυσσεΐᾳ ἐχρησίμευε μόνον πρὸς κλώπην· καὶ τοῦτο δ' ἀκόμη ἦτο δῶρον, ὅπερ ἐδόθη αὐτῇ ἐν Αἰγύπτῳ (Ὀδυσ. Δ 125 — 35). Ἐν τῇ τρίτῃ ὅμως Ἰλιάδι εὐρίσκειμεν αὐτὴν ἐργαζομένην ἐν τῷ ἰδίῳ δώματι ἐν ἰστίῳ, ὃν ἐποίκιλλε (ἐν ἐπ. α. ε. ν., εἶναι ἡ λέξις, ἣν μεταχειρίζεται ὁ Ὀμηρος μόνον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ) διὰ παραστάσεων πολλῶν μαχῶν τρώων καὶ ἀχαιῶν πολεμιστῶν (Ἰλιάδ. Γ 125). Ἐνταῦθα καὶ μόνον ἐνταῦθα παρ' Ὀμήρῳ (καθόσον ὀφείλομεν νὰ ἐξαιρέσωμεν τὰ καθ' ὁλοκληρίαν ἰδιαιτὴ ἐργα) ἀνευρίσκειμεν τὸ ἀνώτερον ἐκεῖνο, εἶδος τέχνης, ὅπερ συνίσταται ἐν τῇ ἐξεικόνισι τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς. Ἀλλ' ἡ ἐξελικτική πρόελευσις εἶναι ἐνταῦθα φανερά, διότι ὀφείλομεν νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἡ Ἑλένη ἐξέμαθε τὴν τέχνην εἴτε ἐν Σιδῶνι εἴτε ἐκ σιδωνίων θεραπαίνων, ὧν μνεία ἐγένετο. Ἡ μεταλλικὴ καλλιτεχνία κατέχει πολλῶν ἀνωτέρων θέσιν ἐν τοῖς ποιήμασιν ἢ ἡ ποικιλικὴ καὶ λαμβάνει πλείονας τῆς μίξ μορφᾶς. Κοινότερον παρίσταται ἐν φορητοῖς ἀντικειμένους στολῆς ἢ ἄλλης χρήσεως· ταυτοχρόνως ὅμως εἶναι καὶ βοηθητικὴ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις λαμβάνει κοσμητικὸν χαρακτήρα μόνον ἐν σχέσει πρὸς μεταλλικὴν ἐργασίαν. Ἡ τέχνη αὕτη εἶναι τοσοῦτον καθ' ὁλοκληρίαν ἀνατολικὴ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς, ὥστε ἡ πρόσκτησις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς παρέχει μίαν τῶν οὐσιαστικωτέρων υποθέσεων, ὅτι καθιέρωσθαι οὗτος ὑπὸ τύπους ἀρχαῖος φοινικισμός. Ὁ Ἡφαίστος καὶ ἡ Ἀθηνα (Ὀδυσ. Ζ 233, Ψ 160) εἰσὶν οἱ δύο διαρκεῖς διδάσκαλοι τεχνῶν, τῆς τελευταίας ταύτης διδασκούσης τὰς γυναῖκας τὴν ὑφαντικὴν. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστου φαίνεται συνταυτιζόμενον πρὸς τὰ γραφόμενα τοῦ Ἡροδότου περὶ θεῶν, ὁ χαρακτήρισμός τῶν ὁποίων προήρχετο ἐξ Αἰγύπτου. Ἡ θεότης αὐτοῦ ἀνεπτύχθη πιθανῶς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου, ὡς ὄνομα φυσικῆς δυνάμεως, διότι πλέον ἢ ἅπας χρησιμοποιοῦται ὡς συνώνυμον τοῦ στοιχείου τοῦ πυρός (Ἰλιάδ. Β 226, καὶ Ὀδυσ. Ω 71). Ἀλλ' ὁ χαρακτήρ οὗτος εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν δευτερεύων παρ' αὐτῷ ἀπέναντι τοῦ χαρακτήρος τοῦ τεχνίτου, πολεμεῖ δὲ κατὰ τῆς Τροίας πρὸς ἣν φιλιῶς διατίθενται αἱ τῆς φύσεως δυνάμεις. Ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ χαρακτήρ εἶναι ὁ τοῦ τεχνίτου. Κτίζει τὰ Ὀλύμπια δώματα κατασκευάζει τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλεύου, τεχνουργεῖ τὰ πολυτιμότερα πάντων τῶν πολυτίμων σκευῶν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Μενελάου, ἐν οἷς καὶ ἀργυροῦν κρατῆρα μετὰ χρυσῶν χειλέων, δωρηθέντα τῷ ἀχαιῷ ἡγεμονίδῃ ὑπὸ τοῦ Φαίδιμου, βασιλέως τῆς Σιδῶνος (Ὀδυσ. Δ 617, Ο 117). Ὁ ἀργυρὸς κρατῆρ ὅστις ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλεύου ὡς βραβεῖον ἐν τῷ δρόμῳ ἦτο σιδωνίος τὴν κατασκευὴν καὶ εἰς Ἑλλάδα ἐκομίσθη ὑπὸ φοινίκων ἐμπόρων. Δείγματα τῶν ἔργων τοῦ Ἡφαιστου βρῆθαι ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἀλκινόου, ὅπου κατεσκευάσε τοὺς χρυσοὺς καὶ τοὺς ἀργυροὺς κύνας (Ὀδυσ. Η 91). Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ποιημάτων οὐδὲν φαίνεται σαφέστερον ἢ ἡ συσχέτισις τῆς μεταλλουργικῆς τέχνης μετὰ φοινικικῆς ἀκτῆς. Καὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἔτι ἐπισκόπησις τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου καταδείκνυσιν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν ταύτην ἐποφιν τὴν ὀφειλὴν τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ἐπειδὴ ὅμως γενικὸς ἐπεκράτει κανὼν παρὰ τῇ ἐλληνικῇ φυλῇ νὰ τελειοποιῇ ἅπερ οὕτως ἐκτὸ εὐεργετήματα, μοναδικὸν παράδειγμα τοιαύτης τελειοποιήσεως πρόκειται τὰ ἐν τῇ μεταλλουργικῇ τεχνουργήματα. Μετ' ἐκτάκτου τόλμης ὁ ἀχαιὸς ποιητὴς προικίζει τὰ ἔργα ταῦτα δι' αὐτομάτου κινήσεως. Ὁ χωλὸς Ἡφαίστος, εἰς τὸν ἄκμονα καὶ τὸ σιδηρουργεῖον αὐτοῦ προσπελάζων, ἐβόηθητο ὑπὸ χρυσῶν γυναικείων μορφῶν, ὡς αὐτὸς ἐτεχνούργησε καὶ αἵτινες ἐξεπαιδεύοντο ὑπὸ τῶν Ἀθανάτων (Ἰλιάδ. Σ 376, 417 — 20). Οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀνακτορῳ τοῦ Ἀλκινόου, ἐκτὸς τῶν χρυσῶν νεανιῶν, οἵτινες κρατοῦσι δῆδας πρὸς φωτισμὸν τοῦ συμποσίου καὶ ἰοῦτινες ἀναφέρονται ἄνευ ἄλλης ρητῆς εἰδικεύσεως, οἱ ἄρτι μνημονευθέντες χρυσοὶ καὶ ἀργυροὶ φρουροὶ κύνες προικίζονται διὰ τῆς ζωῆς, ἥτις ἀπῆλθε πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἀπαλλασσόμενοι ταυτοχρόνως τοῦ τε θανάτου [καὶ τοῦ γήρατος (Ὀδυσ. Η 91 — 4, 100 — 2)]. Ἐν ταῖς θαυμασταῖς λεπτομερείαις τῆς ἀσπίδος ὁ ποιητὴς φαίνεται πάντοτε χορηγῶν ζωὴν εἰς τὸ μεταλλικὸν τεχνουργήμα. Οὕτω θαυμαστικῶς ἀπείθῃ ταμείον πασῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐφυρσεσέων καὶ προφήτης τῶν λαμπροτέρων ἐκείνων θριάμβων, οὓς ἔμελλον μετέπειτα νὰ

συντελέσωσι οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ χρόνος ἐπέτρεπε ν' ἠδυνάμην ν' ἀποδείξω τὴν σχέσιν τῆς φοινικικῆς ἰδέας πρὸς τὴν θέσπισιν τῶν διαφόρων ἀγώνων πρὸς τὴν γνώσιν τῶν φαρμάκων, τὴν χρῆσιν τοῦ χοιρινοῦ ὡς εἶδους τροφῆς καὶ τὴν προμήθειαν δούλων εἰς τὴν ἀχαικὴν χώραν. Καιρὸς ὅμως εἶναι νὰ εἶπω καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ Ἀσσυρίας, ἥς οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην μέχρι τοῦδε ἐποίησάνην μνείαν. Οἱ Ἀσσύριοι ἦσαν τότε ἀπομεμακρυσμένοι ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρίσκωνται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν τοῦ ποιητοῦ γνώσεων, οἱ παρίστανται ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφῇ (Ὀδυσ. Δ 83 — 5) τῶν περιουσιῶν τοῦ Μενελάου ἐν τοῖς ΝΑ. Κατὰ συνέπειαν προαγόμεθα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι, ὁ, τοῦ ποτε καὶ ἡρῶσθησαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐξ Ἀσσυρίας, ἡρῶσθησαν τοῦτο ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Φοινίκων ἴσταντο ὡς ἄλλο μὴ διαφανὲς παραπέτασμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ μεγάλου νοτιοανατολικοῦ κράτους. Οὐχ ἥττολλά δυνατόν νὰ εἰσῆχθησαν ἐν τμηματικῇ μορφῇ. Ἀλλάχου (Landmarks of Homeric Study σ. 127 κ. ἐφ., μνημονευμένων αὐτοῦ τῶν συγγραφέων) κατήρτιτα συλλογὴν λεπτομερειῶν ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου, αἵτινες φαίνονται προδίδουσαι τὴν ἀσσυριακὴν καταγωγὴν. Ἐκ προθέσεως λέγω «προδίδουσαι», διότι στερούμεθα ἀμέσου πληροφορίας, ἱστορικῆς δὲ μόνον ἔχομεν μαρτυρίας πρὸς ὁδηγίαν ἡμῶν. Θὰ παραθέσω μέρος αὐτῶν. 1) Ὁ Ὀμηρος παρίστησιν ἡμῖν τὸν μίγαν περιβάλλοντα Ὀκεανὸν ὡς τὴν ἀρχὴν οὐ μόνον τῶν παταμῶν καὶ πηγῶν ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν ἅμα καὶ ἀνθρώπων. 2) Τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα Θάλασσα εἶναι χαλδαϊκῆς καταγωγῆς. 3) Ὁ Ποσειδῶν ἔχει φανεράν σχέσιν ὑπὸ τινος ἐσώφους πρὸς τὸν Χέαν τῆς ἀσσυριακῆς τριάδος. Ὁ Ποσειδῶν ἦτο μέλας τοῦ χρώματος καὶ ὁ Χέας ἦτο ὁ δημιουργὸς τῆς μελαίνης φυλῆς. 4) Ἀποθέσεις ἀπαντῶν ἐπὶ τῶν πινακιδίων ὡς πρὸς τὸν Ἰσδοῦβαρ. Ἡ μόνη περίπτωσις ἀπολύτου καὶ καθαροῦ ἀποθέσεως εἶναι ἡ τῆς Λευκοθέας· αὕτη δὲ ἀνήκει εἰς τὸν φοινικικὸν ἢ ἀνατολικὸν κύκλον. 5) Ἡ Βαβυλὼν σημειοῖ τὸ γιγαντιαῖον μέγεθος καὶ τὴν βῶμην τῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων καὶ οὕτω· ὁ Ποσειδῶν σχετίζεται ποικιλοτρόπως πρὸς τοὺς γίγαντας. 6) Ἡ Ἰστάρ τῶν πινακιδίων φαίνεται ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν παρ' Ὀμήρῳ Ἀφροδίτην, ἥς τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν τῆς λατρείας δυνάμεθα ν' ἀνιχνεύσωμεν διὰ τῆς συναφείας αὐτῆς κυρίως μετὰ τῆς Πάφου καὶ εἰτα μετὰ τῶν Κυθήρων. 7) Ἀἰδωνεύς, ὁ τῶν Ἑλλήνων Πλούτων, ἔχει μετὰ ἄλλων παρ' Ὀμήρῳ καὶ τὸ ἐπίθετον πυλάρτης, ὁ ἐξασφαλίζων τὰς πύλας. Ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου μίχρως τυγχάνει ἐρμηνείας ὁ ὅρος οὗτος. Ὁ ἀσσυριακὸς ὅμως Ἄδης ἔχει ἐπτά πύλας· ἡ κυριώτερά δὲ ἰδέα, ἣν ἐκφράζει, δὲν εἶναι ἡ τῆς ἀποδόχης τῶν νεκρῶν ἀλλ' ὁ τοῦ κλεισίματος αὐτῶν ἐντὸς αὐτοῦ. 8) Ἡσχέαις τῆς υἱότητος καὶ τὸ ταύτην παρακολουθοῦν ὁμοειδὲς τῆς θελήσεως, παρὰ τῷ θεῷ Μερδαχ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ παρίστανται κατὰ τρόπον ἰδιαζόντως θαυμαστὸν διὰ τῆς συνταυτίσεως τῆς θελήσεως τοῦ Ἀπολλωνος τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Διός. 9) Ἡ βαβυλωνιακὴ τριάς Ἀνν, Βέλ καὶ Χέας εἶναι ἡ πιθανὴ πηγὴ τῆς ὁμηρικῆς τριάδος τοῦ Διός, Ποσειδῶνος καὶ Ἀἰδωνεύς. 10) Ὁ ποὺδῆ ποτε καὶ ἀπαντᾷ ἰδιόζουσα σημείωσις ἀσσυρίων παρ' Ὀμήρῳ πάντοτε αὕτη γίνεται μεθ' ὑποθέσεως φοινικικῆς συναφείας, ὥστε νὰ ἐδραζέτο ἐπὶ ἐνδείξεων ἐκ μέρους τῆς χαλδαϊκῆς ἀστρολογίας. 11) Ὁ ἐπταίσμος, τοῦτέστιν ἡ συστηματικὴ καὶ σημαντικὴ χρῆσις τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά, εἶναι ἰδιαζόντως χαλδαϊκός. Ἡ μόνη προέχουσα χρῆσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου παρ' Ὀμήρῳ γίνεται ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπτά πύλας τῶν Θηβῶν. Ἡδὲ αἱ Θῆβαι ἦσαν ἡ μόνη τῶν Ἀχαιῶν πόλεων, ἥτις παρ' Ὀμήρῳ σαφῇ ἔχει τὴν ἐξ Ἀνατολῆς ἀρχὴν αὐτῆς. 12) Ὁ Κ. Ρώουλις παρὲς λόγους, ὑποστηρίζοντας τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ ἀσσύριοι θεοὶ ἦσαν περὶ τοὺς 19, ὁ δὲ Ὀμηρος εἰς 20 περίπου ἀναριθμεῖ τοὺς ὀλυμπίους θεοὺς. 13) Ἡ καθόδος τοῦ Ἰστάρ εἰς τὸν Ἄδην προῦκλει μεγάλην σύγχυσιν ἐν τῷ ἀνω κόσμῳ· δυνάμεθα δὲ ἴσως νὰ συγκρίνωμεν τοῦτο πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπειλήν τοῦ Διός, ὅτι δηλ. ἂν ἀπερρίπτετο ἡ αἵτησις αὐτοῦ, θὰ ἐπαυε διατρέχων τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ ἔλαμπε μόνον ἐν τῷ κάτω κόσμῳ (Ὀδυσ. Μ. 374 — 83). 14) Ἐπὶ τῶν πινακιδίων ὁ κατακλυσμὸς θεωρεῖται ὡς συνέπεια ἀμαρτήματος, ὁ δὲ περὶ κατακλυσμοῦ ὑπαινιγμὸς ἐν ὁμηρικῇ παραμοιάσει, συσχετίζεται πρὸς παραπτώματα τῶν ἀρχόντων. 15) Ἐν

τῷ βαβυλωνιακῷ συστήματι ἡ θεὰ Σελήνη φέρεται ὡς πατὴρ τοῦ θεοῦ Ἡλίου. Παρ' Ὁμήρῳ ὅμως ἡ σελήνη οὐδαμῶς προσωποποιεῖται, ἐνῷ τρεῖς ἀπαντῶμεν τὸν ἥλιον ὑπὸ τὸ πατρωνυμικὸν Ὑπερίων· ἐν ἑκάστη δὲ τῶν τριῶν περιπτώσεων τὸ σχετικὸν χωρίον αὐστηροτάτην ἔχει συνάφειαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡδὴ περαινῶ τὴν ἐλαχίστην ταύτην συμβολὴν εἰς μέγα ζήτημα. Εἰλικρινῇ δὲ θὰ αἰσθανθῶ χαρὰν ἂν ἀποδεχθῇ ἐν οἰσθήποιε βαθυῇ πηγῇ ἐνδιαφέροντος ἡ ὠφελείας δι' οἰονδήποτε τῶν μελῶν τοῦ τῶν Ἀνατολιστῶν συνεδρίου τοῦ 1892.

Ἡ ΓΡΙΖΕΛΙΣ. ΕΝ Τῷ ΓΕΡΜΑΝΙΚῷ ΔΡΑΜΑΤΙ.

Ἐδημοσιεύσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῷ Νεολόγῳ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει μελέτην περὶ τοῦ ἐκτάκτως ἐν τῇ Γαλλικῇ-Κωμῳδίᾳ ἐπιτυχόντος Μυστηρίου τοῦ Ἀρμάνδου Silvestre Grizelidis (Giselidis) καὶ τοῦ μύθου τῆς Γριζελίδος καθόλου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ἐκείνῃ παρετηρήσαμεν μὲν ὅτι καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἡ περὶ τῆς Γριζελίδος παραδοσις ἐδραματοποιήθη ὑπὸ F. Halm, οὐδεμίαν ὅμως παρέσχον ἀνάλυσιν τοῦ γερμανικοῦ δράματος, ἐπανερχόμεθα νῦν, ἵνα συντόμως πράξωμεν τοῦτο, ἀκολουθοῦντες τῷ Saint-Marc Girardin. Ὡς εἴπομεν τὸ δράμα ἐποιήθη ὑπὸ Φριδερίκου Halm. Τὸ ὄνομα Friedrich Halm εἶνε ψευδώνυμον, ὅφ' ὃ ἔγραφε τὰ δράματα αὐτοῦ ὁ εὐγενὴς αὐστριακὸς βαρὼνος Φραγκίσκος-Ἰωσήφ de Münch-Bellinghause, ἅτινα λογίζονται ἐκ τῶν καλλίστων τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου. Ἐγεννήθη δὲ ὁ δραματοποιὸς οὗτος ἐν Κρακεβίᾳ τῷ 1806, γενόμενος τὸ πρῶτον σύμβουλος τοῦ Κράτους, εἶτα ἔφορος τῆς αυτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης καὶ τὸ 1866 ἐπόπτης τοῦ αυτοκρατορικοῦ θεάτρου, ἀπέθανε τὸ 1871. Ἐν ποῖς δράμασιν αὐτοῦ καὶ ταῖς κωμωδίαις καταλέγεται καὶ τὸ ἑλληνικῆς ὑποθέσεως Ἰφιγένεια ἐν Δελφοῖς. Ἡ Γριζελίς ἐγένετο τὸ πρῶτον ἔργον ὅπερ ὁ γερμανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὸ 1855 καὶ ὅπερ ἐπέτυχε λίαν. Ἐν αὐτῇ ἡ Γριζελίς μετατίθεται ἐν τοῖς ἱππόταις τῆς Στρογγύλης-Τραπεζῆς. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀνάλυσις αὐτοῦ:

Ὁ ἀλαζῶν καὶ σκληρὸς Περσιβάλ (Percival) νυμφεύεται τὴν Γριζελίδα, θυγατέρα ἀνθρακῆος. Ἦν δ' εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ ὠραιότητι καὶ τῇ ἀρετῇ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ὅτε ἡμέραν τινὰ μεταβάνα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἄρτου (Artus) ἠρώτησεν αὐτὸν μετ' εἰρωνείας ἡ σύζυγος τοῦ Ἄρτου Ζινέρβα, ἣν ἄλλοτε ὁ Περσιβάλ ἠγάπησεν, ἀλλ' ἦν κατέλειπεν ὡς κενοδόξον, ἐὰν ἐνυμφεῖτο. -Ναί. -Καὶ μετὰ τίνος; -Μετὰ τῆς Γριζελίδος, τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀνθρακῆος, ἀπήντησε μετὰ παρησίας. Τότε πᾶσαι αἱ κυρίαι τῆς αὐλῆς ἤρξαντο γελῶσαι καὶ σκώπτουσαι αὐτόν, μάλιστα δὲ ἡ Ζινέρβα. Ὁ Περσιβάλ ἐξοργισθεὶς ἕνεκα τῶν χλευασμῶν τούτων, ἀνέκραξεν ὅτι ἐὰν ἡ ἀρετὴ ὀρίζει τὴν θέσιν ἑκάστου ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ Γριζελίς ἔσται ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἡ Ζινέρβα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς. Τοὺς λόγους δὲ τούτους ἀκούσας ὁ τῆς Ζινέρβας ἐραστὴς Λανσελότος, ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῆς καὶ οἱ δύο ἱππῶται ἀντιμετωπίζονται καὶ σύρουσι τὰ ξίφη. Ἀφικνεῖται ὁ Ἄρτος, ἡ δὲ Ζινέρβα πρὸς κατάπausιν τῆς ἔριδος διακηρύττει ὅτι δέχεται νὰ ὑποκλίνηται πρὸ τῆς Γριζελίδος, ἐὰν αὕτη ὑποστῇ τὰς τρεῖς δοκιμασίας ἃς προβάλλει αὐτῇ καὶ αἵτινες αἱ αὐταὶ τυγχάνουσιν οἷσαι ταῖς τοῦ διηγήματος τοῦ Βοκκαχίου. Ὁ Περσιβάλ ἀποδέχεται τὸ ὄρον τοῦτον, οὗ ἡ Γριζελίς ἐμελλε νὰ ᾗ τὸ θῆμα, ἀφαιρεῖται αὐτῆς τὸ τέκνον, ἀποπέμψει αὐτὴν, βαίνει δὲ οὐχὶ πλέον τοῦ μαρκησίου Saluces, -ἔστι δὲ τι ὀδυνηρότερον γυναικὶ τοῦ ναπαρσκαυάση αὕτη αὕτη τὸν θρίαμβον τῆς ἀντικλίνου αὐτῆς; -Ζητεῖ παρὰ τῆς Γριζελίδος νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς ὅπως σώσῃ τὴν ἑαυτοῦ, ἡ δὲ Γριζελίς ἀποδέχεται τοῦτο ἀνευ ἀντιρρήσεως. Ὁ Περσιβάλ ἐπαράσσει τὴν καρδίαν ταλαιπωρῶν τὴν ἀτυχῇ Γριζελίδα, ἀλλ' ἡ ὑπερφανία αὐτοῦ οὐδαμῶς ἐπέτρεπεν αὐτῷ ν' ἀπολέσῃ

τὸ στοίχημα, ὅπερ συνέθετο τῇ Ζινέρβᾳ, ἥθελεν ὅπως αὕτη κύπτῃ πρὸ τῆς Γριζελίδος, ἐφρόνει ὅτι ἡ στιγμή τοῦ θριαμβοῦ ἀποζημιώσει τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἐφ' οἷς ἔπασχεν, ἐφρόνει πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ἐκτεθειμένη τιμὴ αὐτοῦ ἐδικαιολογεῖ τὴν σκληρὰν αὐτοῦ ἐπιμονὴν κατὰ τῆς Γριζελίδος. Τέλος ἡ Ζινέρβα ἠττάται, ἡ Γριζελίς θριαμβεύει τοὺς ἀθλους αὐτῆς ὑποστᾶσα. Ἀλλ' αὕτη ἠγνώνει μέχρι τοῦδε ὅτι τὰ πάντα ἦσαν δοκιμασία· ἐπὶ τέλους μαθαίνει τοῦτο, καὶ ἐνταῦθα ὁ γερμανὸς συγγραφεὺς ἐπινοεῖ λύσιν ὅλως νέαν, διαφέρουσαν τῶν προτέρων, δικαίαν, κατὰ τὸν Saint-Marc Girardin, παθητικὴν καὶ βαθεῖαν ἄμα, ἥτις δέον νὰ ἱκανοποιήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὀργῇ κατὰ τοῦ Περσιβάλ, κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὅστις ἐπέβαλεν ὀδυνηρὸν παιγνίδιον τῇ συζύγῳ αὐτοῦ, «καὶ ὅμως, ἐπάγεται ὁ αὐτὸς γαλάτης κριτικός, ὅτινι πληρέστατα συμφωνοῦμεν, ἡ λύσις αὕτη, καίπερ εὐφυὴς, οὐχὶ ὅσον ἡ παλαιὰ εὐχαριστεῖ με».

Ἰδωμεν νῦν τροχάδην ὁποῖα ἡ λύσις αὕτη. Ἡ σκληρὰ Ζινέρβα καὶ ὁ Ἄρτος ἀγγέλλουσι τῇ Γριζελίδῃ, ὁδηγηθεῖσα ἐνώπιον πάσης τῆς αὐλῆς, ὅτι τὰ παθήματα αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ δοκιμασίαι ἐπὶ τῇ ἀρετῇ αὐτῆς, προβληθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ζινέρβας καὶ δεκταὶ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Περσιβάλ. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἄρτου, ἡ ὠραία Ὀριάνη, ἀναπτύσσει αὐτῇ τὰ πάντα μετ' ὅλης τῆς ἀφελείας, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν γυναικα τοῦ κόσμου, μὴ φαινομένη ποτὶς ὅτι αἰσθάνεται ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἦν παιδιὰ δι' αὐτὴν ἦν φοβερὰ ὀδύνη διὰ τὴν Γριζελίδα. «Δύω λέξεις, εἶπεν ἡ Ὀριάνη, θὰ καταστήσωσιν ὑμῖν, ὠραία Γριζελίς, φανερόν τὸ πρᾶγμα. Πᾶν ὅ,τι ἀπὸ τῆς χθὲς συνέβη ἦν ἀστείότης, χαριεντισμός. Ἦτο κωμωδία, ἦν μετεχειρίσθη ὁ Περσιβάλ, ὅ ἔστιν ὅτε τρελλός, προελθὼσα ἐκ τίνος στοίχηματος ἐπὶ τῷ ἄθλῳ ταπεινώσεως ὠραίας δεσποίνης. Εἰργάσατο ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ κόρη ἀνθρακῆος, ἀνυψωθείσα εἰς τάξιν κομίσσης, ἦν ἀξία τοιαύτης τιμῆς, ἀξία τῆς εὐγενοῦς τάξεως τοῦ Περσιβάλ».

Ὁ Περσιβάλ ἐξέρχεται τοῦ πλήθους, πλησιάζει τὴν Γριζελίδα καὶ ἀπευθύνει αὐτῇ τοὺςδε τοὺς λόγους:

«Γριζελίς, ἀγαπητὴ μοι Γριζελίς, μὲ θέλεις; Ἄ! συγγνώμην, συγγνώμην, γλυκεῖα μου ψυχὴ! ἀπόσθεσον τῆς μνήμης σου τὴν ἀνὰ μνησιν τοῦ κακοῦ, ὅπερ σοὶ προὔξεν ἔνθα...».

Ἡ Γριζελίς χωρήσασα ἐν βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω, παρατηρεῖ αὐτὸν μετὰ στοργῆς, εἶτα ὥσπερ ἀφυπνυθεῖσα ὅτε ἐν ὀνείρῳ εὗρίσκετο:

«Κωμωδία; Ἀστείότης; Ὀμίλησον, σύ, Περσιβάλ, νὰ ἀκούσω τοῦτο ἀπὸ τοῦ στόματός σου. Εἰπέ μοι τί συνέβη. Ἦτο πρόκλησις; Ἦτο πρὸς δοκιμασίαν μου; Ἦτο παιγνίδιον;

ΠΕΡΣΙΒΑΛ. Σοὶ τὸ βεβαίῳ, τὸ πᾶν δ' ἐτελείωσε. Τὸ τέκνον σου σοὶ ἀποδίδεται· πᾶν ὅ,τι ἀγαπᾷς σοὶ ἀνήκει. Συγχώρησόν με· μὴ ἀναπολῆς πλέον τὰ συμβάντα· λησμονήσον καὶ συγχώρησον!

ΓΡΙΖΕΛΙΣ, δακρύουσα. — Παιγνίδιον! Παιγνίδιον! Καὶ ἐγὼ λοιπόν; Ἄ! τὸ παιγνίδιον τοῦτο ἐπλήρωσα διὰ πολλῶν δακρύων!

ΠΕΡΣΙΒΑΛ. Κλαίεις, Γριζελίς. Μ' ἔσκωψαν, βλέπεις, διότι ἔλαβον ὡς σύζυγον πτωχὴν κόρην, γεννηθεῖσαν ἐν τῷ βάθει τοῦ ἀνθρακείου· κατεγέλων μου ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς θεῆς ὠραιότητός σου δὲν ἐπλαισιούτο πλουσίως. Λοιπὸν! ἀντέταξαι εἰς τοὺς ὑπερφάνους αὐτῶν τίτλους τοὺς τίτλους τῆς ἀρετῆς σου, τὴν εὐγενὴ σου καρδίαν, τὴν ἀγγελικὴν σου ψυχὴν. Ὅπως ἀποδείχθη δὲ πρὸς αὐτοὺς ἡ ὑπεροχὴ σου ὑπέστης τὰ μεγάλα ἐκεῖνα δεινά, ἀλλ' ἐξῆλθες αὐτῶν ἐνδοξος. Ἡ Ζινέρβα ἀνεγνώρισε τοῦτο· αὕτη ὀφείλει νὰ κύπτῃ ἐνώπιόν σου· αὕτη ἔσται πρὸ τῶν ποδῶν σου, ἡ δὲ Ἀγγλία θὰ ἴδῃ τοῦτο, καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ὁ κόσμος ἀντηχήσουσιν ἐκ τῶν ἐγκωμίων σου, ἐκ τῆς δόξης σου. Διὰ τοῦτο δὲν με θέλεις πλέον;

Πρὸς ἀποδείξιν τοῦ θριαμβοῦ τούτου, ὅστις κατὰ τὸν Περσιβάλ ἔδει νὰ παρηγορήσῃ τὴν Γριζελίδα ἐν πᾶσιν, ἡ Ζινέρβα ἐκλινε τὰ γόνατα πράγματι πρὸ τῆς Γριζελίδος..

ΓΡΙΖΕΛΙΣ. — Ἄ, κυρία, κυρία, ἐγέρθητε! Ἐγέρθητε παρακαλῶ! Ὅχι ὑμεῖς δὲν ὀφείλετε παντάπασιν νὰ κάμπτητε τὰ γόνατα πρὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀνθρακῆος. Ἐὰν ἐνίκησα, δὲν δέχομαι τὸ ἄθλον, ὅπερ ἀντὶ τῆς ἰδανικότητος, ἰδανικότητος πικρᾶς προσφέρεται. . . . Ναί, κυρία, ὅλαι αἱ θλίψεις, ὅλαι αἱ ἀγωνίαι, ἃς ὑπέστην ἦσαν ἥττον σπαρακτικαὶ τῆς δεινῆς ἀλγηδόνης, ἣν αἰσθάνομαι τῇ στιγμῇ τούτῃ. . . . Οὐδέποτε